

Til:
Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren m/varamedlemmer

Oslo, 16.september 2015

REFERAT møte i Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren

Tid: Tirsdag 15.sept kl 12.00-15.00

Sted: Møterom Familien (2.etg.), Næringslivets hus

Til stede: Christian Hambro, leder, Tore Gimse, Olav Arne Bævre (varamedlem)

Forfall: Annelise Chapman (varamedlem)

Sekretariat: Svein Nordenson og Agnes Landstad (referent)

10/15 Godkjenning av innkalling og dagsorden

Svein Nordenson, som inngår i utvalgets sekretariat, er medlem av NENT og har vært med på å utarbeide NENTs forskningsetiske retningslinjer, sak 13/15. Utvalget har diskutert dette og ser det ikke som noe problem, snarere en fordel for utvalgets arbeid med saken.

Vedtak:

Innkalling og dagsorden godkjennes.

11/15 Godkjenning av referat fra møte 1-15, 3.mars 2015

Vedtak:

Referat fra møte 1-15 godkjennes.

12/15 Høringsuttalelse NESHs Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi

Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren FEU har behandlet NESHs "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teknologi" i møte 15.september 2015. Utvalget foreslår at FFA styret gir følgende høringsuttalelse til NESH:

Generelt

FFA ser positivt på at NESH reviderer sine forskningsetiske retningslinjer og mener det er gjort et omfattende og godt arbeid med stor tematisk bredde.

FFA vil påpeke at forslaget til retningslinjer er svært omfangsrikt og bør kortes ned og strammes inn for å øke anvendbarheten. Omfanget at retningslinjene slik de nå framstår, vil i seg selv hindre utbredelse og bruk av retningslinjene. Dette kan bl.a. gjøres ved å redusere den forklarende teksten og konsentrere seg om retningslinjenes anbefalinger.

Sett i sammenheng med de reviderte retningslinjeforslagene i NENT, mener vi det er ønskelig at retningslinjene i NESH og NENT samordnes slik at de generelle retningslinjene er felles og at de fagspesifikke retningslinjene etableres som utfyllende bestemmelser for NESH og NENT. Den

generelle tematikken bør være sammenfallende og dekkes av generelle etiske retningslinjer. Dette vil kreve en omarbeiding av alle retningslinjene, men vil etter vår mening være en vesentlig forbedring. Det vil lette bruken av retningslinjene, også fordi forskningen i økende grad er tverrfaglig og må forholde seg til forskningsetiske retningslinjer fra flere fagområder.

Forslaget til reviderte retningslinjer er relativt omfattende, og vi har valgt å avgrense vurderingene til verdiene som legges til grunn i kap A, samt kap D) Forskersamfunnet og kap E) Oppdragsforskning.

Vi har ingen kommentarer til tillegget som gjelder internettforskning, med unntak av de generelle kommentarene over.

Forskning, samfunn og etikk

I forslaget til retningslinjer heter det at *Forskere skal følge forskningsetiske normer, som sannferdighet, upartiskhet og ydmykhet.* (s.10)

Vi antar at dette er ment som eksempler, men det kan tolkes dit at andre aspekter ved forskningsetikk (som redelighet, etterrettelighet med mer) er mindre viktige. Vi vil anbefale at en enten fjerner eksemplene eller sikrer at de normene som nevnes også er de viktigste.

Under pkt.3 (s.12) heter det at *De metodekrav forskersamfunnet stiller til begrunnelse, dokumentasjon og villighet til å revidere synspunkter i lys av velfundert kritikk, kan tjene som en modell for hvordan vi kan hankses med uenighet i andre deler av samfunnet.*

Vi kan ikke se at disse metodekravene er godt beskrevet. Uten å diskutere sannhetsgehalten i påstanden, mener vi det er grunn til å stille spørsmål ved om en slik noe selvgod påstand hører hjemme i retningslinjene.

Likeledes heter det i fortsettelsen (s.12) at *Videre har forskere innenfor humaniora og samfunnsvitenskap et spesielt ansvar for å opprettholde og videreutvikle norsk som forskningspråk.* Vi er enige i at det er en god intensjon og et forskningspolitisk mål, men stiller spørsmål ved om det er et forskningsetisk spørsmål som hører hjemme i retningslinjene.

Begrepene "forskningen", "forskere" og "forskingsinstitusjoner" brukes ulikt i NESHs retningslinjer og i NENTs retningslinjer. Etter som det blir mer og mer vanlig at prosjekter er tverrfaglige og følgelig omfattes av flere sett retningslinjer samtidig, mener vi at en bør tilstrebe å harmonisere begrepsbruken mellom NESH og NENT.

Forskersamfunnet

Retningslinjene påpeker at kravet om vitenskapelig redelighet gjelder uavkortet i alle typer forskning. Dette mener vi tilsier at redelighetskravet bør være likelydende i de ulike forskningsetiske retningslinjene. Likeledes er etiske krav angående plagiater, henvisningsskikk, medforfatterskap, habilitet mv gyldige uavhengig av forskningsområde og bør etter vårt syn gis en felles formulering i de forskningsetiske retningslinjene.

FFA bemerker at det bør skilles mellom allmenetiske problemstillinger og -ansvar i samfunnet, som gjelder så å si for alle deler av arbeidslivet, og etiske problemstillinger som spesifikt gjelder forskning, forskere og forskningsinstitusjoner. De forskningsetiske retningslinjer bør omhandle de siste og ikke problemstillinger av mer allmen karakter. For eksempel mener vi at forskerens ansvar for bruken av forskningen må avgrenses til at forskeren og forskningsmiljøene er tydelig på forskningsgrunnlaget for resultatene, men kan ikke ta et bredt ansvar for hvordan forskningsresultatene benyttes. FFA anbefaler at det gjøres en gjennomgang av NESHs forskningsetiske retningslinjer for å løfte fram de spesifikke forskningsetiske problemstillingene.

Retningslinjene bør etter vårt syn i større grad skille mellom forskningsetiske og forskningspolitiske problemstillinger. Retningslinjene bør omhandle de første. Det heter for eksempel under overskriften Balanse mellom ulike typer forskning (s.34) at *Det er et overordnet forskningspolitisk ansvar å opprettholde balansen mellom ulike typer forskning, både mellom fagområder og mellom oppdragsforskning og forskerstyrt forskning (grunnleggende og anvendt)*. Vi kan ikke se at dette er en etisk problemstilling som hører hjemme i retningslinjene, selv om det er tale om viktige forskningspolitiske spørsmål. I tillegg vil vi peke på at uttrykksmåten «opprettholde balansen» er så lite presis at utsagnet ikke har stor mening. Dessuten mener vi det er grunn til å stille spørsmål både ved hvordan dette ev skal praktiseres (personnivå, institusjonsnivå, fagnivå, nasjonalt nivå?)

Oppdragsforskning og brukerstyrt forskning

FFA mener at NESHS retningslinjer bør ta opp problemstillinger knyttet til oppdragsforskning og brukerstyrt forskning i instituttsektoren på en mer dekkende måte.

FFA mener forskningsetiske retningslinjer bør klargjøre hvem som omfattes av retningslinjene, om de omfatter også de som styrer forskningen, oppdragsgivere, næringslivet, forskningskonsortiet osv. Ett uavklart eksempel er i hvilken grad det er meningen at retningslinjene også skal gjelde ved internasjonalt forsknings samarbeid, der de deltakende institusjonene avgir myndighet og kontroll til konsortiets styringsgruppe. Dette er en meget aktuell problemstilling som etter vårt syn bør behandles i retningslinjene, og prinsippene som skal gjelde bør formodentlig nedfelles i forskningsavtalen som inngås.

Når det gjelder pkt 40 Fremstilling og bruk av forskningsdata, mener FFA at forskningsetiske retningslinjer også bør omtale og avklare forholdet mellom åpenhet om forskningsdata og f.eks. miljøinformasjonslovens reguleringer.

Vedtak:

Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren gir sin uttalelse til NESHS Forskningsetiske retningslinjer i samsvar med saksforberedelse og diskusjon i utvalget. Uttalelsen går til FFA styret, som uttaler seg på vegne av FFA.

13/15 Høringsuttalelse NENTs Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi

Diskusjon:

Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren, FEU, har behandlet NENTs "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teknologi" i møte 15.september 2015. Utvalget foreslår at FFA styret gir følgende høringsuttalelse til NENT:

Generelt

FFA ser positivt på at NENT reviderer sine forskningsetiske retningslinjer og mener det er gjort et omfattende og godt arbeid med en stor tematisk bredde.

FFA vil påpeke at forslaget til retningslinjer er svært omfangsrikt og bør kortes ned og strammes inn for å øke anvendbarheten. Dette kan bla.a. gjøres ved å redusere den forklarende teksten og konsentrere seg om retningslinjenes anbefalinger.

Sett i sammenheng med de reviderte retningslinjeforslagene i NENT, mener vi det er ønskelig at retningslinjene i NESH og NENT samordnes slik at de generelle retningslinjene er felles og at de fagspesifikke retningslinjene etableres som utfyllende bestemmelser for NESH og NENT. Den generelle tematikken bør være sammenfallende og dekket av generelle etiske retningslinjer. Dette vil kreve en omarbeiding av begge retningslinjene, men vil etter vår mening være en vesentlig

forbedring. Samordning vil lette bruken av retningslinjene, også fordi forskningen i økende grad er tverrfaglig og må forholde seg til forskningsetiske retningslinjer fra flere fagområder.

Forskningens forpliktelser overfor samfunnet

I innledningen kommenteres at begrepet "forskningen" brukes vekslende med "forskere(n)" og "forskningsinstitusjonen". Implisitt sies det her at det første inkluderer alle som påvirker forskningen (finansieringskilde, oppdragsgivere etc.). Vi er usikre på om hensikten er å understreke at når en benytter *forskeren* og/eller *institusjonen* så fritas finansieringskilder, oppdragsgivere o.a. for ansvar. I så fall bør denne distinksjonen påpekes tydeligere. FFA mener forskningsetiske retningslinjer bør klargjøre hvem som omfattes av retningslinjene, om de omfatter også de som styrer forskningen, oppdragsgivere, næringslivet, forskningskonsortiet osv. Ett uavklart eksempel er i hvilken grad det er meningen at retningslinjene også skal gjelde ved internasjonalt forskningssamarbeid. Dette er en meget aktuell problemstilling som etter vårt syn bør behandles i retningslinjene, og prinsippene som skal gjelde bør formodentlig nedfelles i forskningsavtalen som inngås.

I forslag til retningslinjer heter det i pkt.2 (s.8) at *Dette innebærer at forskere og forskningsinstitusjoner har et kollektivt ansvar for å bidra til en bærekraftig utvikling samt bevaring av biologisk mangfold. Videre at Forskingen må ikke være innrettet slik at den bidrar til å forsterke global urettferdighet. (...) Forskere har ansvar for å formidle kunnskap der den kan gjøre en forskjell i forhold til fordelingskjevheter.*

Hvem skal ev vurdere om forskningen bidrar til å forsterke global urettferdighet? Har forskeren eller institusjonen mulighet for å ta ansvar for å vurdere de langsiktige effektene og verdiene av ny kunnskap på ett område opp mot et annet område? Vi er selvsagt enige i at en bærekraftig utvikling, biologisk mangfold og større global rettferdighet er riktige og viktige mål. FFA mener dette til dels er allmenetiske mål og til dels er overordnede politiske mål. Vi mener det bør skilles mellom disse og forskningsetiske problemstillinger som spesifikt gjelder forskning, forskere og forskningsinstitusjoner. Forskningsetiske retningslinjer bør omhandle de siste.

FFA anbefaler derfor at det gjøres en gjennomgang av NENTs forskningsetiske retningslinjer med særlig vekt på pkt. 1-3 for å løfte fram de spesifikke forskningsetiske problemstillingene som hører hjemme i forskningsetiske retningslinjer og skal håndteres av forskere og forskningsinstitusjoner.

Under overskriften *Forskningens forpliktelser overfor samfunnet* vil vi foreslå et nytt punkt som beskriver forskningens ansvar for å sikre effektiv bruk av samfunnets ressurser. Både institusjonene og den enkelte forsker har etter vårt syn et selvstendig ansvar for å benytte samfunnets forskningsressurser mest mulig effektivt og få best mulig samfunnsnytte av ressursene. Vi foreslår at dette ansvaret omtales her.

Forholdet mellom forskning og andre kunnskapsbærere og kunnskapsformer

Under pkt 15 omtales forskerens anerkjennelse av andre kunnskapsformer. Vi mener det er en selvfølge at forskeren har respekt for all kunnskap og mener punktet kan fjernes. Punktet omtaler også at "*I den grad slik forskning fører til økonomisk utbytte, bør en rettferdig fordeling av gevinsten tilgodese bærerne av den tradisjonelle kunnskapen.*" Dette er delvis regulert av internasjonale avtaler, og i den grad punktet blir stående, mener vi det må suppleres med "*i samsvar med internasjonale avtaler.*" Vi vil for øvrig peke på at formuleringen «en rettferdig fordeling» er meget utydelig.

Oppdragsforskning, åpenhet og interessekonflikter

I innledningen til dette kap (s.16) omtales konfliktpotensialet i oppdragsforskning. Forskningsinstituttene har lang erfaring med oppdragsforskning og håndtering av åpenhet og uavhengighet også i forskningsoppdrag. Vi vil påpeke at standardkontrakt for oppdragsforskning som

omtales, er viktig også for instituttsektoren for å etterleve de forskningsetiske retningslinjene. Standardkontrakten for oppdragsforskning bør benyttes i vesentlig større grad enn i dag. Det fordrer en gjennomgang og forbedring av standardkontrakten, også på dette punktet. Vi foreslår at retningslinjene understreker dette ytterligere.

Forskningsetiske retningslinjer bør i tillegg til oppdragsforskning, også omtale brukerstyrt forskning. Med dette menes FoU-prosjekter i næringslivet som Forskningsrådet bevilger midler til. Dette er prosjekter som bedriften eier. I mange tilfeller engasjerer bedriften forskningsinstitusjoner i prosjektet. Eiendomsretten til forskningsresultatene ligger normalt hos den som har skapt resultatet og overdras til dens arbeidsgiver, mens brukeren har bruksrett til resultatene. Retningslinjene bør klargjøre hvordan forskningsinstitusjonene i denne sammenhengen, når de utfører oppdrag for næringslivet, skal sikre at prosjektene gjennomføres på en forskningsetisk god måte. Dette reiser problemstillinger der bedriften i mange tilfeller ønsker å hemmeligholde resultatene, og forskningsinstitusjonene ønsker åpenhet. I pkt. 17 i utkastet presiseres det at kontrakten må utføres slik at det er mulig for oppdragsutførende forskere å etterleve forskningsetiske retningslinjer. Dette punktet bør presiseres å gjelde både oppdragsforskning og brukerstyrte prosjekter der det offentlige deltar i finansieringen.

Under pkt 19 omtales hvordan forskningsinstitusjonen og den enkelte forsker skal sikre åpenhet om mulige interessekonflikter. Her mener FFA at Forskningsetiske retningslinjer bør adressere problemstillinger rundt habilitet og institusjoners ansvar for vurdering av forskeres habilitet i konkrete prosjekter. Problemstillingen er kompleks og omhandler i hvilken grad forskningsinstitusjonens har ansvar for å vurdere om forskerens eget engasjement i for eksempel politiske eller religiøse spørsmål, kan påvirke forskerens habilitet i konkrete prosjekter, og hva konsekvensene av dette eventuelt skal være. I tillegg bør selvsagt forskerne selv vurdere sin habilitet.

Forskningsformidling

I Pkt 22 omtales at forskningsinstitusjonene bør merittere populærvitenskapelig formidling og forskningsbasert deltakelse i samfunnsdebatter. Dette mener vi er en selvsagt del av forskningsinstitusjonenes arbeid med karrieropolitikk og med formidling, men hører ikke hjemme i forskningsetiske retningslinjer.

Forslag til retningslinjer omtaler i pkt 24 omtaler krav til forskeren som deltaker i det offentlige ordskiftet. Dette mener vi er bedre omtalt i NESHs retningslinjer pkt 45 og anbefaler at denne teksten brukes. For øvrig mener vi som sagt at disse generelle forskningsetiske tema bør gis en felles ordlyd.

Forslag til vitenskapsed

Avslutningsvis omtales et forslag til "vitenskapsed" som skal være en erklæring fra hver enkelt forsker om god forskningsetisk praksis. FFA mener dette forslaget virker anakronistisk i sin form og ikke vil være et hensiktsmessig grep. Eventuelt kan innholdet omformuleres og inntas i arbeidskontrakten for forskere.

Det viktigste momentet for at forskerne skal kunne etterleve forskningsetiske retningslinjer, er at de får god opplæring i forskningsetikk og at forskningsinstitusjonene holder en levende dialog rundt forskningsetiske problemstillinger. Det synliggjør behovet for systematisk tilbud om opplæring i forskningsetikk i regi av feks De forskningsetiske komiteene, noe også revisjon av Lov om forskningsetikk aktualiserer. Vi hilser et slikt tilbud velkommen og Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren vil i så fall gjerne bidra til innholdet i dette.

Vedtak:

Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren gir sin uttalelse til NENTs Forskningsetiske retningslinjer i samsvar med saksforberedelse og diskusjon i utvalget. Uttalelsen går til FFA styret, som uttaler seg på vegne av FFA.

14/15 Høringsuttalelse revisjon av Lov om forskningsetikk

Uttalelse fra NGI mottatt 14.09.15 ble lagt fram i møtet. Utvalget tar innspillet til etterretning og vil vurdere behovet for revisjon av FEUs avgrensning av eget forskningsetisk arbeid når reviderte forskningsetiske retningslinjer fra NESH og NENT foreligger.

Diskusjon:

Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren FEU har behandlet høringsnotat til endringer i forskningsetikkloven i møte 15.september 2015. Utvalget foreslår at FFA styret gir følgende høringsuttalelse til Kunnskapsdepartementet:

Generelt

FFA mener foreliggende høringsforslag til endringer i forskningsetikkloven er et meget godt og gjennomarbeidet lovforslag som det er stort behov for og vil gi honnør til departementet for et solid arbeid. Vi slutter oss til hovedtrekkene i høringsnotatet.

Høringsnotatet er omfattende og vi har valgt å kommentere særlig på kap 5. *Forskere og forskningsinstitusjonenes ansvar* og på kap 6. *Forskningsinstitusjoners plikt til å behandle forskningsetiske saker*.

Vi vil påpeke at loven gjelder all forskning, uavhengig av hvor den utføres. Det fordrer at lovkravene tilpasses ulike typer organisasjoner og institusjoner hvor forskningen utføres. Vi leser lovteksten slik at den gir rom for å organisere det forskningsetiske ansvaret på ulike måter i ulike institusjoner og ber om at dette reguleres i forskrift på en slik måte at det er tilpasset mangfoldet av forskningsinstitusjoner.

På generelt grunnlag, men med spesiell relevans for §3, vil vi anføre at den økende grad av lovorienteringen av etikken kan gå utover "arbeidsdelingen" mellom jus og etikk.

Forskningsinstitusjoners ansvar for å fremme god etikk i forskning har tradisjonelt vært tolket i retning av et "kulturelt", implisitt krav om å innvie forskerne i god praksis gjennom å legge til rette for åpen dialog og refleksjon om utfordringer og vanskelige grenseoppganger. Dersom innholdet i dette ansvaret skal nedfelles i et antall punkter i en lovparagraf, kan dette i verste fall gå på bekostning av et helhetlig etisk ansvar. Det kan tilrettelegge for såkalt "smutthullsetikk", der både enkeltforskere og institusjoner som anklages for ukultur kan hevde sin uskyld ved å peke på at det de har gjort ikke direkte omtales i lovteksten, mens de tilsynelatende har utført de påleggene som eksplisitt stilles opp.

Vi anerkjenner at utviklingen innen forskning krever en tilpasning i form av egnet lovverk, og vil samtidig påpeke at det er viktig å også ivareta den ikke-juridiske forståelsen av etisk ansvar som handler om god kultur, dialog og refleksjon, og å understreke at etikk handler om mer enn et sett med regler. Den reviderte loven kan med fordel fremheve dette tydeligere.

Forskere og forskningsinstitusjoners forskningsetiske ansvar

Vi slutter oss til påpekningen av at ansvaret for å ivareta forskningsetiske problemstillinger må ligge både hos den enkelte forsker og på institusjonsnivå. Forslag om lovfesting av krav til forskernes aktsomhetsplikt (pkt 5.3.1), støttes:

Forskere skal opptre med aktsomhet og på en måte som sikrer at all forskning, herunder forberedelser til forskning, rapportering av forskning og andre forskningsrelaterte aktiviteter, følger anerkjente etiske normer. (§3 første ledd)

Til §3 er det behov for å tydeliggjøre ytterligere hva som ligger i begrepet "forskning" og "forskningsrelaterte aktiviteter", for å unngå diskusjoner om i hvilken grad loven gjelder for ulike typer aktiviteter innenfor forskningsinstitusjonene.

Vi mener også at det hviler et forskningsetisk ansvar på den enkelte forskningsinstitusjon og støtter departementets forslag om å lovfeste prinsipp om forskningsinstitusjonenes ansvar for forskningsetikk. Forskningsinstitusjonenes forskningsetiske ansvar ligger ikke minst i å etablere god forskningsetisk kultur ved institusjonen. Dette er et kontinuerlig arbeid som foregår i det daglige og på mange arenaer som vil variere mellom ulike forskningsinstitusjoner.

Vi støtter derfor departementets forslag til lovfesting av krav til forskere og institusjoner (§3):
En forskningsinstitusjon skal sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente etiske normer. Institusjonen har ansvaret for

- a) nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente etiske normer*
- b) at alle som utfører eller deltar i forskningen er kjent med anerkjente etiske normer*
- c) å ha rutiner for å behandle saker om mulig brudd på anerkjente etiske normer*
- d) vurdere om det, som et ledd i behandlingen av saker etter bokstav c, er behov for å be om uttalelse fra utvalg etter § 6 første ledd*
- e) å ha rutiner for å rapportere til Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning om forskningsetiske saker ved institusjonen.*

Oppbygging og dimensjonering av systemer og rutiner som skal ivareta forskningsetikk på institusjonsnivå, må tilpasses den enkelte virksomheten. Vi vil sterkt frarå at det legges konkrete lovkrav til rutiner og systembygging som kan medføre et uhenksom byråkrati for de mindre forskningsinstitusjonene. Vi er derfor ikke enig i intensjonen om mer enhetlig praksis ved institusjonene. Forskningsinstitusjonene varierer i størrelse og kompleksitet fra de største universitetene, universitetssykehusene og forskningsinstituttene til de minste høgskolene, sykehusene og instituttene. Systemene må naturlig nok variere mye både når det gjelder organisasjon, innretning og dimensjon. Vi mener derfor at lovkravet må defineres som et ansvar, og at institusjonene selv må definere hvordan de skal ivareta et tydelig presisert ansvar for forskningsetikk på en best mulig måte.

Dersom krav til konkrete systemer og rutiner skal forankres i lov eller forskrift, mener vi det bør defineres et minimumskrav som er tilpasset de minste forskningsinstitusjonene. Faren ved det, er at det sendes feil signal til de store og komplekse forskningsinstitusjonene.

Vi er enig i departements presisering av at forskerne må få tilstrekkelig opplæring slik at de kan ivareta lovkravene. Vi ser opplæring av forskere i forskningsetikk som et viktig område der det er behov for å arbeide systematisk. Mange forskningsinstitusjoner er for små/har for liten gjennomtrekk til at det er hensiktsmessig å ha systematisk opplæring i forskningsetikk, ut over den som skjer i et introduksjonsprogram og i det daglige arbeidet. Dette kravet (§3 pkt a og b) bør tydeliggjøres. Vi vil foreslå at De nasjonale forskningsetiske komiteene får ansvar for å tilby opplæring i forskningsetikk for forskere med jevne mellomrom, enten fysisk eller elektronisk.

Forskningsinstitusjoners plikt til å behandle forskningsetiske saker

Vi er enig i at forskningsinstitusjonene har et ansvar for at forskningen utføres på etisk forsvarlig vis og selv foretar de nødvendige skritt for å behandle saker hvor det foreligger mistanke om brudd på forskningsetiske normer, på den måten og av det organ institusjonen selv fastsetter. Vi mener forslag om lovkrav til at forskningsinstitusjonen etablerer retningslinjer for dette, er bra, jfr over.

Forskningsinstitusjonen vurderer også selv om det er aktuelt med reaksjoner og sanksjoner. Dette er også i samsvar med FFAs veileder om forskningsetikk for forskningsinstituttene.

Departementet foreslår videre lovkrav om at et faglig uavhengig utvalg med faglig, juridisk og etisk kompetanse og med et eksternt medlem, skal stå for vurderingen av om et forskningsarbeid har skjedd i hht anerkjente etiske normer (pkt 6.2.1, §6). I tråd med det vi har sagt over, mener vi at forskningsinstitusjonene selv må avgjøre hvordan disse vurderingene skal gjøres og hvem som best kan foreta dem. FFAs veileder på området anbefaler et utvalg med slik kompetanse. Vi mener en anbefaling er tilstrekkelig og at det ikke skal formuleres som lovkrav. Et krav i lov eller forskrift som definerer at forskningsinstitusjonene skal ha et slikt utvalg og sammensetningen av dette, vil være å detaljregulere saksbehandlingen og å bryte med prinsippet tidligere som ansvarliggjør forskningsinstitusjonen i håndtering av forskningsetiske problemstillinger.

Hvis forslaget blir stående, mener vi det må presiseres hva som menes med «faglig uavhengig utvalg» og at kravet om juridisk kompetanse bør presiseres til at utvalget bør ha «tilgang til relevant juridisk kompetanse». Vi mener det vil være en god presisering.

Derimot mener vi det er et godt forslag at departementet oppretter et nasjonalt utvalg som skal veilede forskningsinstitusjonene i forskningsetiske spørsmål, også i konkrete saker om uredelighet i forskning.

Når det gjelder klagerett, er vi enig forslagets i alternativ 1, der det ikke gis klagerett og der Granskingsutvalget forsetter å være et organ som gir råd og veileder forskningsinstitusjonene og gir uttalelse i prinsipielle saker der de selv ser det hensiktsmessig. Vi mener altså at formuleringen av alternativ §6 med klagerett ikke skal tas med.

I alternativet §6 uten klagerett, foreslår departementet at *forskningsinstitusjonene får en plikt til å informere Granskingsutvalget om forskningsetiske saker. Oversendelsen skal inneholde informasjon om påstandene, saksbehandlingen, og eventuelle sanksjoner.* Dette er vi uenig i. Som det også er sagt i høringsnotatet, er langt de fleste sakene på feilaktig grunnlag, noe som tilsier at det vil være lite meningsfullt å rapportere alle saker til Granskingsutvalget. Vi mener det bør være forskningsinstitusjonens vurdering om en sak skal rapporteres til Granskingsutvalget, ev å rådføre seg med utvalget.

I lovforslaget §7 gis det rett til å være anonym for den som melder inn en sak om etikkbrudd. Vi vil påpeke at det er uklart hvordan anonymitet skal praktiseres og vil be om at forskrift ev regulerer hva som vil være kriteriene for anonymitet og hvordan det skal praktiseres. I den sammenheng kan en vurdere å se til diskusjonen om varsling i arbeidslivet generelt og de erfaringene man etter hvert har gjort på feltet med dagens regler.

Vedtak:

Forskningsetisk utvalg i instituttsektoren gir sin uttalelse til revisjon av Lov om forskningsetikk i samsvar med saksforberedelse og diskusjon i utvalget. Uttalelsen går til FFA styret, som uttaler seg på vegne av FFA.

15/15 Aktuelle saker møte 1/16,

Forslag til aktuelle saker:

- Invitere Transparency International Norge til å presentere sin elektroniske opplæringsløsning

- Vurdere om det er aktuelt å invitere utvalget til en forskningsintensiv bedrift for å lære om hvordan de arbeider med bedriftsinitierte forskningsprosjekter ifht forskningsetikk.
- Vurdere om rapport fra de nordiske landenes arbeid med forskningsetikk er aktuell som inspirasjon til våre forskningsinstitutter. Svein innhenter rapporten.

Vedtak:

Sekretariatet forbereder aktuelle saker til møte 1/16.

Møte 1/16 avholdes tirsdag 16.februar 2016 kl 12.00-16.00 enten på Næringslivets hus eller hos en bedrift.

16/15 Orienteringer inkl rapportering på oppfølging fra møte 1-15

Rapportering på oppfølging fra møte 1-15:

4-15: Veileder ble hørt hos 2 institutter, bearbeidet og sendt til godkjenning i FEU før utlegging på FFAs nettsider. Nyhetsbrevet orienterte også om veilederen.

5-15: Standardkontrakten for FoU (KD) er tema i forbindelse med DIFI og NFRs arbeid med veileder for offentlig anskaffelse av FoU. I den sammenheng er både økt bruk av FoU-kontrakten og gjennomgang av kontraktformularet aktuelt. Arbeidet har stått stille en periode og blir gjenopptatt i høst.

6-15: Sekretariatet har avventet kontakt med FEK ang kurs i forskningsetikk for lokale forskningsetiske utvalg pga høringsprosessen på nye forskningsetiske retningslinjer. Når disse er revidert, vil sekretariatet ta kontakt med FEK om behovet for opplæring, jfr også revidert lov om forskningsetikk. Sekretariatet har derfor også avventet arbeidet med en oversikt over andre åpne kurstilbud og undervisningsopplegg i forskningsetikk. Transparency International Norge har laget en elektronisk løsning som kan være interessant for et lignende elektronisk opplegg innen forskningsetikk. Ligger åpent tilgjengelig på TINs nettsider.

Orienteringer:

- Forskningsetisk Forum (arr: FEK) fredag 18.sept har tema institusjonenes ansvar for forskningsetikk. Agnes deltar fra FEU.
- KD arrangerer høringsmøte om forskningsetikkloven 23.sept. Olav Arne og Svein deltar, Svein med presentasjon av FFAs arbeid med etikk gjennom FEU.

17/15 Eventuelt

Ingen saker til eventuelt.

Godkjent:

Christian Hambro
Leder

Tore Gimse
medlem

Sett:

Annelise Chapman
varamedlem

Olav Arne Bævre
varamedlem